

Sygn. akt IC 933/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 listopada 2019 r.

Sąd Okręgowy w Świdnicy Wydział I Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Waldemar Kuś

Protokolant: Justyna Malczyk

po rozpoznaniu w dniu 26 listopada 2019 r. w Świdnicy

na rozprawie

sprawy z powództwa E. F., R. F., M. S. (1) przeciwko (...) SA w W.

o zapłatę

I. zasądza od pozwanego (...) SA w W. na rzecz powódki E. F. kwotę 75.000 zł (siedemdziesiąt pięć tysięcy złotych), kwotę 38.000 zł (trzydzieści osiem tysięcy złotych) na rzecz powódki M. S. (1), kwotę 38.000 zł (trzydzieści osiem tysięcy złotych) na rzecz powoda R. F., w każdym przypadku z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od 19 stycznia 2019 roku do dnia zapłaty;

II. w pozostałej części powództwo oddala;

III. koszty procesu między stronami wzajemnie znosi;

IV. nakazuje pozwanemu, aby uiszczył na rzecz Skarbu Państwa – Sąd Okręgowy w(...)kwotę 6.050 zł tytułem opłaty sądowej od obowiązku uiszczenia której powodowie byli zwolnieni.

Sygn. akt IC 933/19

UZASADNIENIE

Powodowie E. F., R. F., M. S. (1) oraz małoletni M. S. (2) działający przez przedstawicielkę ustawową w osobie M. S. (1) oraz D. F. wytoczyli przeciwko (...) S.A. w W. powództwo o zapłatę, żądając zasądzenia zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową doznaną na skutek śmierci tragicznie zmarłego T. F.. Powódka E. F. dochodziła zapłaty kwoty 175.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia 19 stycznia 2019r. do dnia zapłaty, powodowie R. F. i M. S. (1) - kwoty po 128.000 zł na rzecz każdego z nich, a małoletni M. S. (2) działający przez przedstawicielkę ustawową M. S. (1) oraz D. F. - kwoty po 20.000 zł. Każdy z powodów wnosił ponadto o zasądzenie od pozwanej na jego rzecz zwrotu kosztów postępowania.

Strona pozwana - (...) S.A. w W. wniosła o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powodów na jej rzecz zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Zarządzeniem z dnia 20 sierpnia 2019r. sprawa z powództwa D. F. i małoletniego M. S. (2) działającego przez przedstawicielkę ustawową w osobie M. S. (1) wyłączono do odrębnego rozpoznania.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

T. F. był mężem powódki E. F., ojcem R. F. i M. S. (1).

Dnia 28 listopada 2017r. T. F. wyszedł z domu na zakupy. Gdy przechodził przez przejście dla pieszych, został potrącony przez samochód osobowy kierowany przez M. S. (3).

Zmarł w dniu (...) w wyniku obrażeń doznanych w wypadku z dnia (...) spowodowanego przez kierującego samochodem marki R. (...).

Bezsporne.

Sąd Rejonowy w W. wyrokiem z dnia 13 listopada 2018r. skazał za ten czyn kierującego na karę 1 roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 3 lat. Orzekł także nawiązkę na rzecz E. F. w kwocie 20.000zł, a na rzecz M. S. (1) - w kwocie 10.000 zł.

dowód: odpis wyroku karnego z 13.11.2018r.

W dacie zdarzenia, sprawcę wypadku M. S. (3) wiązała ze stroną pozwaną umowa ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej.

Bezsporne.

W dniu 18 grudnia 2018r. każdy z powodów wystąpił do strony pozwanej z żądaniem zapłaty zadośćuczynienia: powódka E. F. wniosła o przyznanie zadośćuczynienia w kwocie 200.000 zł, a pozostali powodowie - po 150.000 zł każdy. Decyzją z dnia 18 stycznia 2019r. ubezpieczyciel przyznał na rzecz E. F. zadośćuczynienie w kwocie 25.000 zł oraz po 22.000 zł na rzecz M. S. (1) i R. F..

Powodowie wnieśli odwołanie od powyższej decyzji, jednak strona pozwana nie dokonała żadnej dopłaty.

Bezsporne.

W dacie zdarzenia T. F. miał(...) lat, nie pracował, utrzymywał się z emerytury. Zamieszkiwał z żoną - E. F., córką M. S. (1) i wnukiem - małoletnim M. S. (2). Prowadzili oni wspólne gospodarstwo domowe.

dowód: przesłuchanie powódki E. F. - k. 74,

przesłuchanie powódki E. F. - k. 74,

W dacie wypadku, gdy T. F. nie wracał do domu przez dłuższy czas, jego żona zadzwoniła do syna, aby pojechał poszukać ojca. Wówczas powódka została zawiadomiona telefonicznie, że mąż został potrącony i przebywa na OIOMie. E. F. pojechała od razu do szpitala. Nie zobaczyła już męża, nie została wpuszczona do sali, na której leżał. Otrzymała od lekarzy środki uspokajające. Po kilku godzinach czekania na korytarzu na wiadomość o zdrowie męża, otrzymała wiadomość, że mąż jeszcze żyje, że jest nadzieja na jego uratowanie. Po kilku dniach otrzymała wiadomość, że mąż zmarł.

dowód: przesłuchanie powódki E. F. - k. 74,

W dacie wypadku T. F. miał(...) lat, był osobą samodzielną, chorował na cukrzycę, ale pozostawał sprawny, aktywny, załatwiał wszystkie sprawy za siebie i żonę. Byli małżeństwem przez 45 lat. Dotychczas utrzymywali się z mężem z dwóch emerytur - T. F. pobierał emeryturę w wysokości 1800 zł, powódka ma natomiast emeryturę w wysokości 1100 zł. Trudno jej się utrzymać wyłącznie ze swojej emerytury. Gdy mąż żył, posiadali więcej środków na swoje utrzymanie. E. F. posiada znaczny stopień niepełnosprawności, ma(...) lat, wymaga opieki osób trzecich. Przed śmiercią męża, mogła liczyć na pomoc córki, ale również na pomoc męża. Powódka ciężko zniosła śmierć męża, odwiedza jego grób regularnie, gdy stan zdrowia jej na to pozwala, nawet codziennie pojawia się na cmentarzu.

dowód: przesłuchanie powódki E. F. - k. 74,

Powódka M. S. (1) była córką T. F.. W dacie wypadku, zamieszkiwała z rodzicami i swoim synem. Córka utrzymywała bliskie relacje z ojcem. Mogła zawsze liczyć na jego pomoc, zajmował się synem powódki, odprowadzał go do szkoły. Na zmianę z ojcem powódka sprawowała opiekę nad chorą matką. Spędzali całą rodziną wspólnie święta, organizowali imprezy okolicznościowe.

Po śmierci ojca wszystkie obowiązki spadły na powódkę - musi teraz sama zajmować się małoletnim synem i chorą matką, przy czym z uwagi na chory kręgosłup, nie może wykonywać wszystkich czynności. Ciężko zniosła okres żałoby, do dzisiaj niemal codziennie odwiedza grób ojca na cmentarzu. Korzystała z pomocy psychiatry, odbyła jedno spotkanie. Sprawca wypadku nie wypłacił powódce nawiazki zasądzonej przez sąd karny.

dowód: przesłuchanie powódki M. S. (1) - k. 74,

Powód R. F. w dacie śmierci ojca był osobą pełnoletnią. Zamieszkiwał w odległości 300 m od domu rodziców. Często ich odwiedzał, spędzali wspólnie czas, robili razem zakupy. T. F. pomagał powodowi w wychowaniu jego syna. Razem robili remonty mieszkań, wykonywali prace dorywcze.

Śmierć ojca wstrząsnęła powodem. Nie mógł sobie poradzić z zaistniałą sytuacją, leczyl się psychiatrycznie przez kilka miesięcy, brał leki. Powód sam wychowuje swojego syna, po śmierci ojca zaczął więc obawiać się, że jemu również może się coś stać i jego syn pozostanie sierotą.

dowód: przesłuchanie powódki R. F. - k. 74,

Na podstawie art. 302 § 1 k.p.c. Sąd pominął dowód z przesłuchania w charakterze strony pozwanej, natomiast przesłuchanie powodów w kontekście całego materiału dowodowego zebranego w sprawie, Sąd uznał za wiarygodne w zakresie istnienia więzi powodów ze zmarłym T. F. i jej intensywności oraz stanu emocjonalnego i stanu zdrowia powodów po jego śmierci.

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo zasługiwało na uwzględnienie w części.

Podstaw odpowiedzialności strony pozwanej należało upatrywać w przepisach art. 436 § 1 k.c. w zw. art. 822 § 1 i § 4 k.c. i art. 35 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (tekst jedn., Dz. U. z 2013 r., poz. 392, ze zm.).

Zgodnie z przepisem art. 822 § 1 k.c. przez umowę ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej ubezpieczyciel zobowiązuje się do zapłacenia określonego w umowie odszkodowania za szkody wyrządzone osobom trzecim, wobec których odpowiedzialność za szkodę ponosi ubezpieczający albo ubezpieczony. Stosownie do art. 35 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. z 2013 roku, poz. 392) ubezpieczeniem oc posiadaczy pojazdów mechanicznych jest objęta odpowiedzialność cywilna każdej osoby, która kierując pojazdem mechanicznym w okresie trwania odpowiedzialności ubezpieczeniowej, wyrządziła szkodę w związku z ruchem tego pojazdu. W myśl art. 34 ust. 1 powołanej ustawy z ubezpieczenia oc posiadaczy pojazdów mechanicznych przysługuje odszkodowanie, jeżeli posiadacz lub kierujący pojazdem mechanicznym są obowiązani do odszkodowania za wyrządzoną w związku z ruchem tego pojazdu szkodę, której następstwem jest śmierć, uszkodzenie ciała, rozstrój zdrowia bądź też utrata, zniszczenie lub uszkodzenie mienia. Odszkodowanie ustala się i wypłaca w granicach odpowiedzialności cywilnej posiadacza lub kierującego pojazdem mechanicznym, najwyżej jednak do ustalonej w umowie ubezpieczenia sumy gwarancyjnej (art. 36 ust. 1).

Bezsporną okolicznością było, że w dniu (...) r. doszło do wypadku, w wyniku którego śmierć poniósł T. F. - mąż E. F., ojciec M. S. (1) i R. F.. Bezsporne jest również, że strona pozwana ponosi odpowiedzialność za skutki tego zdarzenia.

Nie było kwestią sporną również, że strona pozwana w toku postępowania likwidacyjnego przyznała na rzecz E. F. zadośćuczynienie w kwocie 25.000 zł oraz po 22.000 zł na rzecz M. S. (1) i R. F., uznając roszczenie co do zasady.

Zgodnie z treścią art. 6 k.c., ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne.

Powodowie żądali zasądzenia od strony pozwanej (...) Spółka Akcyjna w W. na swoją rzecz dalszego zadośćuczynienia.

Należy wskazać, iż roszczenia powodów opierają się na art. 446 § 4 k.c., zgodnie z którym Sąd może także przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę. Przepis ten został dodany na podstawie ustawy z dnia 30 maja 2008 r. (Dz. U. z 2008 roku Nr 116, poz. 731) i wszedł w życie dniem 3 sierpnia 2008 r.

T. F. zmarł (...) (na skutek wypadku z dnia(...)), a więc w dacie obowiązywania cytowanego przepisu.

Przepis art. 446 § 4 k.c. jest reakcją ustawodawcy na konieczność zwiększenia ochrony ofiar zdarzeń kryminalnych. Przewidziane w artykule 446 § 4 k.c. zadośćuczynienie służy kompensacie krzywdy po stracie osoby najbliższej, a zatem uszczerbku dotyczącego subiektywnej sfery osobowości człowieka, w szczególności cierpienia, bólu i poczucia osamotnienia, powstałych utrudnień życiowych, konieczności zasadniczo odmiennego urządzenia sobie życia, ograniczenia sfery korzystania z przyjemności (wyrok Sąd Apelacyjny w Poznaniu z 16 maja 2012 roku, sygn. akt I ACa 301/12, opubl. LEX nr 1213847).

Na rozmiar krzywdy mają przede wszystkim wpływ: dramatyzm doznań osoby bliskiej, poczucie osamotnienia i pustki, cierpienia moralne i wstrząs psychiczny wywołany śmiercią osoby najbliższej, rodzaj i intensywność więzi łączącej pokrzywdzonego ze zmarłym, wystąpienie zaburzeń będących skutkiem tego odejścia, roli w rodzinie pełnionej przez osobę zmarłą, stopień w jakim pokrzywdzony będzie umiał znaleźć się w nowej rzeczywistości i zdolność jej zaakceptowania, leczenie doznanej traumy, wiek pokrzywdzonego (wyrok Sądu Najwyższego z 3 czerwca 2011 roku, III CSK 279/10, opubl. LEX nr 898254).

W ocenie Sądu powodom za doznaną krzywdę należne jest zadośćuczynienie pieniężne. Zadośćuczynienie przewidziane w art. 446 § 4 k.c. nie jest zależne od pogorszenia sytuacji materialnej osoby uprawnionej i poniesienia szkody majątkowej, a jego celem jest kompensacja doznanej krzywdy, a więc złagodzenie cierpienia psychicznego wywołanego śmiercią osoby najbliższej i pomoc pokrzywdzonemu w dostosowaniu się do zmienionej w związku z tym jego sytuacji. Zadośćuczynienie przewidziane w art. 446 § 4 k.c. jest odzwierciedleniem w formie pieniężnej rozmiaru krzywdy, która nie zależy od statusu materialnego pokrzywdzonego. Jedynie rozmiar zadośćuczynienia może być odnoszony do stopy życiowej społeczeństwa, która pośrednio może rzutować na jego umiarkowany wymiar i to w zasadzie bez względu na status społeczny i materialny pokrzywdzonego. Przesłanka "przeciętnej stopy życiowej" społeczeństwa ma charakter uzupełniający i ogranicza wysokość zadośćuczynienia tak, by jego przyznanie nie prowadziło do wzbogacenia osoby uprawnionej, nie może jednak pozbawiać zadośćuczynienia jego zasadniczej funkcji kompensacyjnej i eliminować innych czynników kształtujących jego rozmiar (wyrok Sądu Najwyższego z 10 maja 2012 roku, IV CSK 416/11, opubl. LEX nr 1212823).

Strona pozwana wprawdzie przyznała w toku postępowania likwidacyjnego już na rzecz każdego z powodów zadośćuczynienie za doznaną krzywdę w związku ze śmiercią ojca i męża, jednak w ocenie Sądu rację ma co do zasady powodowie – że kwota ta jest niewystarczająca i nieadekwatna do doznanych przez nich cierpień. Każdy z powodów w ocenie Sądu wykazał, że ich rodzina przed wypadkiem funkcjonowała prawidłowo – utrzymywali bliskie relacje, łączyła ich duża zażyłość, darzyli się uczuciem, spędzali ze sobą czas, kochali się i wzajemnie wspierali. Powódka E. F. utraciła męża, który był dla niej dużym wsparciem. Jak wynika z zebranego w sprawie materiału dowodowego, mąż z uwagi lepszy od niej stan zdrowia, zajmował się sprawami codziennymi, organizacyjnymi, załatwiał sprawy za siebie i żonę, troszczył się o nią, opiekował. Dodatkowo, posiadał wyższy od powódki dochód, przez co E. F. mogła żyć na wyższym niż obecnie, po śmierci męża poziomie. Nie bez znaczenia pozostaje, że pozostawali w związku małżeńskim 45 lat, a więc spędzili razem ponad połowę swojego życia. Powódka M. S. (1) również wykazała, że śmierć ojca miała duży wpływ na jej życie - w dacie jego śmierci była już wprawdzie osobą pełnoletnią, jednak zamieszkiwała nadal z

rodzicami, prowadzili wspólne gospodarstwo domowe, a ojciec pomagał jej w sprawach codziennych i wychowaniu syna. Powód R. F. także w dacie śmierci ojca był osobą pełnoletnią i w pełni samodzielną, lecz śmierć ojca spowodowała w jego życiu znaczne zmiany. Często odwiedzał rodziców, spędzał z ojcem dużo czasu, darzyli się uczuciem, pozostawali w bliskim, serdecznym relacjach, mogli na sobie polegać i wspierali się w wzajemnie. Po śmierci ojca, stracił bliską mu osobę, rodzica, ale również towarzysza, z którym wykonywał prace remontowe i dorywcze. Zerwanie łączących powodów z ojcem i mężem nastąpiło nagle i w tragicznych okolicznościach, a wspomnienia te są dla nich bolesne i nadal nie pozostają bez wpływu na ich samopoczucie. Każdy z powodów trudno przechodził okres żałoby, dzieci zmarłego musiały skorzystać z pomocy psychiatry.

W ocenie Sądu, powodowie sprostali obowiązkowi wykazania, że śmierć T. F. wywołała u nich cierpienie uzasadniające wypłatę dalszego zadośćuczynienia. Ustawodawca nie sprecyzował kryteriów ustalania wysokości zadośćuczynienia, pozostawiając w tym zakresie swobodę sądowi orzekającemu.

W piśmiennictwie i praktyce sądowej utrwalil się pogląd, że zadośćuczynienie jest roszczeniem o charakterze ściśle niemajątkowym, mającym za zadanie kompensatę doznanej krzywdy, a zatem nie powinno ono mieć na celu wyrównania strat poniesionych przez członków najbliższej rodziny zmarłego, lecz ma pomóc dostosować się do nowej rzeczywistości. Ma także na celu złagodzenie cierpienia wywołanego utratą osoby bliskiej. Okoliczności wpływające na wysokość tego świadczenia, to między innymi: dramatyzm doznań osób bliskich zmarłego, poczucie osamotnienia, cierpienia moralne i wstrząs psychiczny wywołany śmiercią osoby najbliższej, rola jaką w rodzinie pełniła osoba zmarłego, charakter i rodzaj zaburzeń w prawidłowym funkcjonowaniu pozostałych członków rodziny, stopień w jakim pozostali członkowie będą umieli odnaleźć się w nowej rzeczywistości i na ile zdolni są zaakceptować obecny stan rzeczy, skorzystanie z pomocy fachowej w czasie radzenia sobie w tej trudnej sytuacji, proces leczenia doznanej traumy mający na celu pomoc w odbudowie struktury rodziny i przywrócenie znaczenia każdego z jej członków.

Przechodząc do oceny wysokości żądanej kwoty przez powodów tytułem zadośćuczynienia stwierdzić należy, że zadośćuczynienie z jednej strony musi przedstawiać wartość ekonomicznie odczuwalną, z drugiej zaś powinno być utrzymane w rozsądnych granicach, odpowiadających aktualnym warunkom i przeciętnej stopie życiowej społeczeństwa. I tak, w ocenie Sądu przyznana dotychczas przez stronę pozwaną powodom kwota tytułem zadośćuczynienia była zbyt niska i konieczne było zasądzenie na ich rzecz dalszego zadośćuczynienia. Odpowiednią kwotą zadośćuczynienia za doznaną krzywdę jest zdaniem Sądu kwota 100.000 zł na rzecz powódki E. F. oraz po 60.000 zł na rzecz dzieci zmarłego. Kwoty te należało jednak pomniejszyć o wypłacone już przez stronę pozwaną kwoty, a to w przypadku powódki E. F. o kwotę 25.000 zł oraz po 22.000 zł w stosunku do M. S. (1) i R. F. i wobec tego, Sąd zasądził od strony pozwanej na rzecz powodów kwoty jak w punkcie I wyroku.

Jednocześnie, w świetle dotychczas zebranego materiału dowodowego nie było możliwe uwzględnienie powództwa w całości - wyższe kwoty zadośćuczynienia zasądzone na rzecz powodów wykraczałyby poza rozsądne granice, uwzględniające aktualne warunki oraz przeciętną stopę życiową społeczeństwa, w którym funkcjonują powodowie i mogłyby zostać uznane przez społeczeństwo za prowadzące do bezpodstawnego wzbogacenia, jako sprzeczne z kompensacyjnym charakterem zadośćuczynienia. Dodatkowo, nie można pominąć, że powódka E. F. w wyniku wypadku straciła męża, jednak mimo to nie została sama - M. S. (1) zamieszkuje z nią nadal i otacza opieką, tak samo zamieszkujący nieopodal syn. Odnośnie natomiast dzieci zmarłego, to nie można pominąć, że mimo utrzymywania bliskiej relacji z ojcem, w dacie jego śmierci byli już osobami pełnoletnimi, dorosłymi i w pełni samodzielnymi, co wpływa także na charakter i intensywność więzi łączącej ich ze zmarłym i tym samym - wysokość należnego zadośćuczynienia.

O odsetkach Sąd orzekł na podstawie art. 481 § 1 k.c. i art. 14 ust. 1 – 3 ustawy z 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. z 2003 roku, Nr 124, poz. 1152 ze zm.) zgodnie z którym jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi. Zakład ubezpieczeń wypłaca natomiast odszkodowanie w terminie 30 dni licząc od dnia złożenia przez poszkodowanego lub uprawnionego

zawiadomienia o szkodzie. Sąd zasądził od strony pozwanej na rzecz powodów zadośćuczynienie, wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia 19 stycznia 2019r. tj. od dnia następnego po upływie miesiąca od dnia sporządzenia przez stronę pozwaną decyzji z 18 grudnia 2018r. (w której pozwana co do zasady uznała odpowiedzialność za spowodowanie szkody przez sprawcę zdarzenia i przyznała powodom zadośćuczynienie), uznając że w tej dacie strona pozwana wiedziała o żądaniu powodów i mogła dobrowolnie spełnić świadczenie na ich rzecz. Skoro tego nie uczyniła w wysokości dochodzonej przez powodów, to od dnia 19 stycznia 2019r. pozostawała w zwłoce i żądanie zasądzenia odsetek od tego dnia należało uznać za uzasadnione.

W pozostałym zakresie powództwo jako bezzasadne podlegało oddaleniu (punkt II wyroku).

Powódka E. F. poniosła koszty postępowania w wysokości 5917zł (5417 zł + 500 zł), powódka M. S. (1) - 5917 zł, a pozwany R. F. - 5817 zł. Powódka E. F. wygrała proces w 43%, natomiast pozostali powodowie - w 30%. Strona pozwana poniosła koszty zastępstwa procesowego i uiszczonych opłat skarbowej w łącznej wysokości 5417 zł. Biorąc pod uwagę, że jak wynika z powyższego, żądania stron zostały uwzględnione jedynie w części, Sąd orzekł o kosztach procesu Sąd na podstawie art. 100 k.p.c. zgodnie z którym w razie częściowego tylko uwzględnienia żądań koszty będą wzajemnie zniesione (...).

W punkcie IV wyroku Sąd nakazał ponadto stronie pozwanej, aby uiszczała na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w (...) kwotę 6.050 zł tytułem opłat od pozwu od uiszczenia, której powodowie byli zwolnieni, zgodnie z art. 113 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych - kosztami sądowymi, których strona nie miała obowiązku uiszczyć lub których nie miał obowiązku uiszczyć kurator albo prokurator, sąd w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji obciąży przeciwnika, jeżeli istnieją do tego podstawy, przy odpowiednim zastosowaniu zasad obowiązujących przy zwrocie kosztów procesu.